

3. Rostoharjevi dnevi / 3rd Rostohar's Days

2.–3. december 2016 / December 2–3, 2016

Filozofska fakulteta, Ljubljana

Organizator srečanja / Organizer

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana

Organizacijski in programski odbor srečanja / Organizing Committee

Boštjan Bajec
Darja Kobal Grum
Luka Komidar
Žan Lep
Renata Marčič
Cirila Peklaj
Mojca Poredoš
Matija Svetina
Gregor Žvelc

Zbornik povzetkov uredila

Mojca Poredoš

Kazalo vsebine / Contents

Pedagoška psihologija / Educational psychology	186
Razvojna psihologija / Developmental psychology	188
Metodologija / Methodology	189
Predstavitev projekta / Presentation of a project	192
Aplikativna psihologija / Applied psychology	193
Kognitivna psihologija / Cognitive psychology	196
Predavanja / Keynotes	199
Posterji / Posters	200

Pedagoška psihologija / Educational psychology

Zaznana šolska klima na področju medvrstniškega nasilja s strani udeležencev

Sonja Pečjak in Tina Pirc

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: tina.pirc@ff.uni-lj.si

Medvrstniško nasilje (MVN) je pojav, prisoten v vseh šolah. Pri omejevanju MVN ima šola kot institucija pomembno vlogo. Namen naše študije je bil raziskati pojavnost različnih oblik medvrstniškega nasilja (fizičnega, besednega, odnosnega in spletnega) glede na vlogo učencev v tem nasilju (ali so žrtve, nasilneži, žrtve-nasilneži ali opazovalci). Glavni cilj študije pa je bil ugotoviti, kako posamezne skupine učencev glede na vlogo v MVN zaznavajo šolsko klimo v povezavi z medvrstniškim nasiljem. V raziskavi je sodelovalo 414 učencev iz 18 osnovnih in srednjih šol. Uporabili smo Vprašalnik o medvrstniškem nasilju na šoli, ki meri pojavnost različnih oblik MVN ter tri dimenzije šolske klime (dopuščanje nasilja, dopuščanje agresivnih stališč in spodbujanje iskanja pomoči). Rezultati so pokazali, da aktivni udeleženci MVN (žrtve, nasilneži in žrtve-nasilneži) poročajo o pogosti prisotnosti verbalnega in odnosnega nasilja (v 54 in 40%) ter o pomembno manjši pogostosti pojavljanja fizičnega in spletnega nasilja (14 %). Posamezne skupine udeležencev se med seboj pomembno razlikujejo v zaznavah vseh dimenzij šolske klime, ki so povezane z medvrstniškim nasiljem. Pri dimenziji dopuščanja MVN smo opazili, da aktivni udeleženci MVN v nekoliko večji meri kot opazovalci poročajo, da je to problem v šolah, vendar so razlike med skupinami majhne. Največje razlike med skupinami učencev smo našli pri dopuščanju agresivnih stališč učencev in iskanju pomoči. Pri obeh dimenzijah sta si bolj podobni skupini nasilneži in nasilneži-žrtve na eni strani ter skupini žrtve in opazovalci na drugi strani. Prvi dve skupini v pomembno večji meri zaznavata, da šolsko okolje dopušča agresivnost kot način afirmacije med vrstniki in v šoli nasploh ter da niti učitelji niti vrstniki ne zaustavljajo nasilja in da zato pri njih ni smiselno iskati pomoči. Na koncu prispevka bomo izpostavili pedagoške implikacije raziskovalnih ugotovitev.

Poučevanje glasbe po načelih pedagogike E. Willemsa pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju – študija primera

Barbara Smolej Fritz¹ in Cirila Peklaj²

¹Osnovna šola Mihajla Rostoharja

²Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: cirila.peklaj@ff.uni-lj.si

Namen raziskave je bil ugotoviti možne učinke glasbenega vzgoje po načelih glasbene pedagogike E. Willemsa na razvoj zaznavnih in glasbenih sposobnosti pri učencih z motnjo v duševnem razvoju (MDR). V študiji primera je sodelovalo 8 učencev z MDR (povprečna starost je 9,64 let), ki so eno leto obiskovali skupinski glasbeni pouk. Vsaka učna ura je

bila sestavljena iz štirih sklopov: vzgoje slušnega zaznavanja, ritmične vzgoje, petja pesmi in naravnega telesnega gibanja. V raziskavi smo merili glasbene in zaznavne sposobnosti. Nekatere sposobnosti pa so ocenjevali tudi njihovi učitelji. Vse inštrumente smo aplicirali trikrat: pred začetkom glasbenega pouka, po končanem pouku in po 10 mesecih. Rezultati preizkusov glasbenih sposobnosti so pokazali pomemben napredek med prvim in drugim merjenjem na področju ritma. Rezultati na področju zaznavnih sposobnosti so pokazali pomemben napredek med prvim in drugim merjenjem pri nalogah, ki zahtevajo ravnanje po navodilu ter trend k boljšim rezultatom pri slušnem razlikovanju in prepoznavanju glasov v dvojicah. Po ocenah učiteljev se je med prvim in drugim merjenjem pokazal napredek v telesno gibalnih veščinah, med drugim in tretjim pa v pozornosti in hiperaktivnosti. Zaradi uporabljene metode študije primera je potrebno poudariti, da rezultatov ne moremo generalizirati, vendar pa so začetni koraki pri empiričnem poučevanju vpliva glasbene pedagogike E. Willemsa pri učencih z MDR.

Socialna sprejetost in samopodoba nadarjenih učencev in učencev z dodatno strokovno pomočjo

Vesna Flander in Melita Puklek Levpušček

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo
Kontakt: melita.puklek@ff.uni-lj.si

Eden pomembnih dejavnikov socialnega okolja, ki so povezani z razvojem otrokove samopodobe v šolskem obdobju, so otrokovi vrstniki. Socialna sprejetost v obdobju odraščanja ima pomembno vlogo pri nadaljnjem razvoju posameznika ter tudi pri socialnem prilagajanju v kasnejšem življenju. Šola je javna institucija, v kateri se učenci učijo in družijo z vrstniki. V osnovne šole so vključeni tudi nadarjeni učenci in učenci, ki potrebujejo dodatno strokovno pomoč (DSP). Ti učenci imajo določene posebnosti, zaradi katerih je tveganje za razvoj problemov z vrstniki v šoli in posledično težave s kasnejšo prilagojenostjo večje. S tem namenom smo želeli preveriti socialno sprejetost in samopodobo nadarjenih otrok in otrok z DSP v zadnjem triletju osnovne šole. V raziskavi je sodelovalo 329 učencev (26,1% nadarjenih, 11,6% učencev z DSP in 62,3% ostalih učencev). S Sociometrično preizkušnjo smo ugotavljali socialno sprejetost učencev, z Vprašalnikom za opisovanje samega sebe - SDQ II pa njihovo samopodobo. Rezultati kažejo, da je socialni položaj nadarjenih učencev bolj ugoden kot socialni položaj učencev z DSP in ostalih učencev. Med tremi skupinami imajo učenci z DSP najmanj ugoden socialni položaj. Učenci z DSP kažejo nižjo samopodobo v večini sestavin v primerjavi z nadarjenimi učenci in ostalimi učenci, nadarjeni učenci pa višjo samopodobo v večini sestavin v primerjavi z učenci z DSP in ostalimi učenci. Priljubljeni učenci (kamor spada večina nadarjenih učencev) kažejo višjo samopodobo kot ostali učenci, zavrtni učenci (kamor spada večina učencev z DSP) pa kažejo nižjo samopodobo kot ostali učenci. Na podlagi teh rezultatov sklepamo, da so med učenci

v razredu, ki imajo različen položaj glede na intelektualne sposobnosti in učne težave, razlike v socialni sprejetosti in samopodobi. Raziskava daje tudi vpogled v povezave med socialnim položajem učenca v razredu in njegovo samopodobo in predstavlja izhodišče za odkrivanje strategij razvoja pozitivne samopodobe in učinkovite integracije v razredno skupnost.

Pomen vsakdanje akademske odpornosti v testni situaciji

Mojca Šipek in Cirila Peklaj
Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: mojca.sipek@gmail.com

Vsakdanjo akademsko odpornost (VAO) opredelimo kot učenčevo zmožnost uspešnega spoprijema z vsakdanjimi akademskimi neuspehi in izzivi. Gre za različico rezilientnosti, ki se osredotoča na učenčeve vire in pozitivne vidike delovanja normativne populacije. Z raziskavo smo želeli ugotoviti pomen VAO pri učinkovitemu spoprijemanju dijakov s stresno situacijo in povezave vsakdanje akademske odpornosti z nekaterimi za testno situacijo pomembnimi spremenljivkami (testno anksioznostjo, strategijami samooviranja, iskanjem pomoči, učnim uspehom in izostajanjem od pouka). Zanimale so nas tudi razlike v merjenih spremenljivkah glede na spol. V raziskavi je sodelovalo 219 (95 fantov) iz štirih srednjih šol. Udeleženci so izpolnili: Lestvico vsakdanje akademske odpornosti (ABS; Martin in Marsh, 2008), Vprašalnik testne anksioznosti (TAI; Spielberger, 1980), Vprašalnik o strategijah samooviranja (PALS; Midgley idr., 2000) in Vprašalnik o iskanju pomoči (VIP). Dijaki so poročali tudi o izostajanju od pouka in svojih ocenah. Rezultati so pokazali povezavo VAO s testno anksioznostjo, ki pa je bila povezana še s samooviranjem in konstruktivnim namenom iskanja pomoči. Odkrili smo še povezavo samooviranja z nekonstruktivnim namenom iskanja pomoči, opravičenim izostajanjem od pouka ter učnim uspehom. Opravičeno izostajanje od pouka in učni uspeh nista bila povezana. Testna anksioznost je bila pomemben napovednik VAO. Pri primerjavi rezultatov glede na spol so se razlike pojavile pri vseh vključenih konstruktih. VAO je bila višje izražena pri fantih, testna anksioznost pa pri dekletih. Fantje poročajo tudi o višje izraženem samooviranju ter nekonstruktivnem namenu iskanja pomoči, medtem ko dekleta pogosteje pomoč poiščejo s konstruktivnim namenom in so pogosteje opravičeno odsotna od pouka. Ob upoštevanju omejitev nudi raziskava iztočnice za delo za opolnomočenje dijakov pri spoprijemanju s testno situacijo.

Razvojna psihologija / Developmental psychology

Razvoj kratke različice Testa osamosvajanja na prehodu v odraslost (TOPO-K) in njegova merska invariantnost prek slovenskih in ameriških mladih na prehodu v odraslost

Luka Komidar¹, Maja Zupančič¹, Melita Puklek Levpušček¹ in Christopher Bjornsen²

¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
²Cook-Coke College of Arts & Sciences, Longwood University, USA
Kontakt: luka.komidar@ff.uni-lj.si

V raziskavi smo razvili kratko različico Testa osamosvajanja na prehodu v odraslost (TOPO-K) in preverili njegovo mersko invariantnost prek slovenskih ($N = 563$) in ameriških ($N = 319$) mladih na prehodu v odraslost. Proces krajšanja originalne različice testa je vodil do ohranitve 21 od 36 postavk. Vsebinska analiza obdržanih in odstranjenih postavk je pokazala, da TOPO-K ustrezno meri pet domen individualizacije na prehodu v odraslost (iskanje opore, povezanost, pretiran nadzor, zanašanje nase, bojazen pred razočaranjem staršev). Ugotovili smo, da ima TOPO-K ustrezno konstruktno veljavnost in da so lestvice zadovoljivo notranje skladne. Dosežki na lestvicah so bili smiselno povezani z relevantnimi demografskimi spremenljivkami v obeh državah in tudi s tremi lestvicami Vprašalnika psihološke separacije (slovenski vzorec) ter lestvicami revidiranega vprašalnika Diferenciacija sebe (ameriški vzorec). Rezultati multigrupne konfirmatorne faktorске analize so podprli hipotezi polne metrične in parcialne skalarne invariantnosti za obe obliki testa (v odnosu do mame/očeta) prek slovenskega in ameriškega vzorca mladih na prehodu v odraslost.

Vloga Velikih pet v vzorcih psihološkega osamosvajanja od staršev na prehodu v odraslost

Tina Kavčič¹ in Maja Zupančič²

¹Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem
²Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, UL
Kontakt: tina.kavcic@pef.upr.si

Psihološko osamosvajanje od staršev ostaja pomembna razvojna naloga tudi na prehodu v odraslost. Ključne značilnosti tega procesa, t.j. iskanje opore, povezanost, zaznana motečnost staršev, zanašanje nase in bojazen pred razočaranjem staršev, se združujejo v štiri notranje ponovljive vzorce osamosvajanja, ki so enaki v odnosu do mame in do očeta. Empirično prepoznani vzorci so: osamosvojeni (33 % v odnosu do mam in v odnosu do očetov), neodvisni (15 % in 16 %), odvisni (27 % in 30 %) in anksiozni (25 % in 21 %). Namen prispevka je predstaviti razlike med mladimi na prehodu ($N = 2040$), ki kažejo različne vzorce osamosvajanja v odnosu do mam in očetov v osebnostnih potezah, kot jih opisuje model Velikih pet ob statističnem nadzoru njihovih demografskih značilnosti (starost, spol, bivanjska situacija in vključenost v partnerski odnos). Udeleženci, stari od 18 do 28 let ($M = 21,5$, $SD = 2,3$ leta; 73 % žensk) so izpolnili

Test osamosvajanja na prehodu v odraslost (Komidar idr., 2014) in Vprašalnik Velikih pet (John idr., 1991). Rezultati so pokazali, da s starostjo narašča pripadnost osamosvojenemu in neodvisnemu vzorcu, ki sta pogostejša tudi pri mladih v partnerskem odnosu in tistih, ki so se že odselili od doma. V odnosu do mame moški v primerjavi z ženskami pogosteje izražajo neodvisni, ženske pa odvisni vzorec; v odnosu do očeta moški pogosteje kot ženske kažejo anksiozni vzorec osamosvajanja. Osebnostne poteze imajo večji učinek na pripadnost vzorcu osamosvajanja v odnosu do mame kot v odnosu do očeta. Na splošno posamezniki z osamosvojenim vzorcem izražajo najvišjo raven ekstravertnosti, sprejemljivosti in vestnosti, neodvisni najvišjo raven odprtosti, anksiozni in odvisni pa najvišjo raven nevroticizma. Sklenemo lahko, da se ne glede na spol, starost in življenjske okoliščine, proces osamosvajanja diferencialno povezuje z robustnimi osebnostnimi značilnostmi mladih na prehodu v odraslost.

Novi psihodiagnostični pripomoček za merjenje perfekcionizma pri mladostnikih

Gordana Rostohar
Gimnazija Brežice

Kontakt: gordana.rostohar@guest.arnes.si

Perfekcionizem se povezuje s številnimi psihološkimi težavami, kar opazamo tudi v šolski svetovalni praksi. Namen prispevka je predstaviti razvoj novega psihodiagnostičnega pripomočka za ocenjevanje perfekcionizma, Lestvice za merjenje perfekcionizma pri mladostnikih. V prvi različici pripomočka je bilo z eksploratorno faktorško analizo izločenih pet dimenzij perfekcionizma: Stremljenje k odličnosti, Redoljubnost, Pomembnost odziva drugih, Občutljivost na kritiko in Nezadovoljstvo. S konfirmatorno faktorško analizo podatkov, zbranih s skrajšano različico pripomočka, je bil petdimenzionalni model perfekcionizma potrjen. Izoblikovana samoocenjevalna lestvica s 30 postavkami se je izkazala kot zanesljiva in veljavna mera perfekcionizma. Cronbachovi koeficienti α za posamezne podlestvice znašajo od 0,80 do 0,86. Rezultati dijakov, doseženi na posameznih dimenzijah nove lestvice perfekcionizma, so se povezovali z anksioznostjo in depresivnostjo ter njihovimi spoprijemalnimi strategijami v stresnih situacijah. Zaradi poudarkov na zdravih, pozitivnih vidikih perfekcionizma, je bila raziskana tudi povezanost s pozitivnostjo, zaupanjem dijakov vase, njihovo usmerjenostjo v prihodnost ter sprejemanjem drugih v njihovo socialno mrežo. Perfekcionizem na dimenzijah Občutljivost na kritiko in Nezadovoljstvo se je pozitivno povezoval z depresivnostjo, anksioznostjo in blažilno spoprijemalnimi strategijami, Stremljenje k odličnosti pa z dimenzijami pozitivne usmerjenosti in bolj z interaktivno-instrumentalnimi strategijami kot z blažilnimi. Rezultati so pokazali, da so dijakinje v proučevanem vzorcu, v primerjavi z dijaki, imele višje dosežke pri dimenzijah Redoljubnost, Občutljivost na kritiko in Nezadovoljstvo, nadarjeni dijaki, v primerjavi z nenadarjenimi vrstniki, pa pri dimenzijah Stremljenje k odličnosti in Redoljubnost.

Metodologija / Methodology

Uporabnost metode fokusnih skupin pri prilagoditvi vprašalnika v slovenščino

Eva Boštjančič¹, Urša Belak¹ in Boyd Johnson²

¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

²Indiana Wesleyan University, USA

Kontakt: eva.bostjancic@ff.uni-lj.si

V znanosti se kaže potreba po sistematičnem raziskovanju kulturne inteligentnosti, katere koncept se je prvič pojavil leta 2003 in je definirana kot sposobnost za učinkovito delovanje v medkulturnem kontekstu. Kljub temu, da nekateri raziskovalci domnevajo, da so lahko vprašalniki o kulturnih značilnostih, v našem primeru gre za Vprašalnik kulturne inteligentnosti (CQS), uporabljeni kjerkoli, ne glede na to, kje so bili razviti, pa drugi opozarjajo, da so koncepti in teorije prenosljivi le v kulturah, kjer so kulturne norme in vrednote podobne. Da bi zmanjšali razlike med ameriško in evropsko kulturo, smo v procesu prevajanja vprašalnika uporabili metodo fokusnih skupin, s pomočjo katere smo dobili dodatne informacije, ki so nam pomagale pri oblikovanju dokončne oblike vprašalnika. Fokusne skupine predstavljajo kvalitativen način zbiranja podatkov in sodijo med nestandardizirane, manj strukturirane tehnike. Uporabljamo jih za globinski vpogled v raziskovalni problem, saj lahko z njimi odkrivamo stališča, mnenja in utemeljitve o nekaterih pojavih. Udeleženci so lahko zbrani na podlagi neke skupne lastnosti, kot sta v našem primeru mestna in ruralna skupina, povezane s temo fokus skupin oz. z raziskovalnim vprašanjem. Prvo fazo prevoda vprašalnika smo izvedli po naslednjih korakih – dvojni prevod s prevajalsko agencijo, sledila je pilotna študija ter začetna analiza vprašalnika, ki je pokazala potrebo po nadaljevanju postopka prevoda z uporabo fokus skupin. Razprava v dveh fokusnih skupinah, v posamezni je sodelovalo 10 udeležencev, je pomagala opredeliti razumevanje vprašanja medkulturne interakcije pri udeležencih, kakor tudi spoznati njihove razlage posameznih postavk pri vprašalniku CQS. Za analizo skupinske razprave smo uporabila pristop »dolge mize« (Krueger in Casey, 2000). Pri tem smo uporabili rezanje, sortiranje in urejanje skozi primerjanje ter razlikovanje. Pri opisih smo opazovali frekvenco pojavnosti, specifičnost, čustveni naboj ter ekstenzitetno odgovorov. Za podprepitev ugotovitev smo uporabili tudi citate udeležencev ter na koncu vprašalnik CQS dopolnili v skladu z dobljenimi rezultati. Pričujoča raziskava je pomagala določiti posebnosti pri zaznavi vprašalnika na slovenskem vzorcu. Potrdili smo, da na dojetje vprašalnika in posameznih postavk vplivajo različni geografski, ideološki, socialni, kulturni in psihološki dejavniki. Prepoznali smo ovire teh zaznav, opredelili posebnosti dojetja vprašalnika pri Slovencih v zvezi z medkulturno interakcijo ter na osnovi zbranih informacij oblikovali končno verzijo vprašalnika.

Kako točkovati naloge izbirnega tipa?

Gregor Sočan

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kontakt: gregor.socan@ff.uni-lj.si

Kadar pri točkovanju nalog izbirnega tipa samo preštejemo pravilne odgovore, s tem zanemarimo del informacije, ki jo vsebujejo odgovori preizkušancev. Z uteževanjem odgovorov (glede na empirično ocenjeno stopnjo pravilnosti izbrane odgovorne opcije) bi načeloma lahko izboljšali merske lastnosti testnega dosežka. Predstavil bom izsledke simulacijske raziskave, v kateri sem preverjal učinek navodil, stopnje (ne)pravilnosti distraktorjev, dolžine testa in velikosti kalibracijskega vzorca na korelacijo med testnimi dosežki in resnično vrednostjo merjene lastnosti pri petih načinih točkovanja testa (število pravih odgovorov, klasični popravek za ugibanje, dve različici korelacijskih uteži in korespondenčno analizo). Rezultati so pokazali, da dobimo z uporabo točkovanja z uteževanjem v nekaterih pogojih opazno bolj veljavne testne dosežke kot s klasičnim točkovanjem, pri čemer pa se preprostejši sistemi določanja uteži obnesejo bistveno bolje od bolj kompleksnih. Rezultati kažejo tudi na velik pomen navodil za preizkušance. Ob koncu bom podal nekaj praktičnih priporočil za sestavljalce testov.

Recipročni altruizem, osebnost in psihologija etike: vloga zapornikove dileme v psihološkem ocenjevanju

Mark Bračič in Valentin Bucik

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kontakt: mark.bracic@gmail.com

Namen študije je bilo ugotoviti, kako se glavne osebnostne dimenzije po Eysencku in stališča do aktualnih družbenih vprašanj povezujejo s pripravljenostjo za sodelovanje v situacijah ponovljene zapornikove dileme. Poleg tega smo želeli izpostaviti in opisati možne načine uporabe zapornikove dileme v namene psihološkega raziskovanja, podrobneje opisati relevantna področja teorije iger za psihologijo in družbene vede na splošno ter povezati že obstoječe interpretacije odločanja v sorodnih situacijah z lastnimi iztočnicami. Na vzorcu 168 študentk in študentov psihologije sem ugotovil, da udeleženci v veliki večini v začetem nizu ponovljene zapornikove dileme izbirajo sodelovalno opcijo. V odnosu do računalniške strategije se začetna izbira naključne strategije izkaže kot pomembna za spodbujanje sodelovalnih izbir pri udeležencih. V kolikor naključni algoritem začne sodelovalno, obstaja večja verjetnost, da bo med celotno preizkušnjo udeleženec pogosteje izbral sodelovalno možnost. Izkaže se, da so udeleženci enoznačni strategiji igranja ponovljene zapornikove dileme dobro prepoznali in svoje odgovore ustrezno prilagajali, da bi se izognili velikim izgubam. V primeru strategije, ki nikoli ne sodeluje, so tudi udeleženci

sodelovali manj. Obraten trend se je pokazal pri strategiji, ki vedno sodeluje. Ugotavljam, da prihaja do pomembnih povezav med stopnjo sodelovalnosti in psihotizmom ter ekstravertnostjo, kar pa se kaže le v parjenjih udeležencev z določenimi računalniškimi strategijami. Stališča do aktualnih družbenih vprašanj so v določenih pogledih izkazala kot dober napovednik stopnje sodelovalnosti, konkretnije stališča, ki se dotikajo vprašanj dela ob nedeljah, verouka v šolah, potrebe po vojski in splošne politične usmeritve.

Vpliv propriocepcije na učinkovitost branja

Matjaž Mihelčič^{1,2} in Anja Podlessek³

Optika Mesec¹

²Veleučilišče Velika Gorica, program optometirja

³Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta

Kontakt: matjazmihelcic@siol.net

Cilji: Ergonomija pri gledanju na blizu vpliva na učinkovitost branja. Predpostavljali smo, da branje z ekrana, ki ga držimo v rokah, nudi vidnemu sistemu natančnejšo informacijo o razdalji do gradiva, kot pa branje z ekrana, ki nima stika s telesom. V študiji smo merili akomodacijo in zenične odzive v obeh pogojih. Metode: 47 pravovidnih udeležencev, starih v povprečju 16,4 let ($SD = 0.6$), je v dveh pogojih prebralo kratka števila z 10" LCD ekrana, na razdalji 40 cm. V enem pogoju so udeleženci držali ekran v rokah, v drugem pa je bil postavljen na prozorno stojalo, tako, da niso imeli telesnega stika z njim. V časovnem intervalu 90 s smo beležili število prebranih enot, z video-skiaskopom Power Refractor 3 pa smo merili odzive zenic in akomodacije. Rezultati: število prebranih številčnih enot je bilo v pogoju s propriocepcijo večje, kot v pogoju brez nje. Povprečna odziva velikosti zenic in akomodacije se med pogojema nista pomembno razlikovala. Oženje zenic po času je bilo hitrejše v pogoju brez proprioceptivnega vnosa. V obeh pogojih je zamik akomodacije naraščal enako hitro, podobno nismo našli statistično pomembnih razlik v mikrooscilacijah akomodacije in zenic. Zaključki: Ko so udeleženci držali ekran v rokah, je bilo branje hitrejše, zenice pa so se v intervalu 90 s počasneje ožile. Ugotavljamo, da ima propriocepcija določen vpliv na delovanje in učinkovitost vidnega sistema.

Psihofizikalne preiskave pri celostni obravnavi bolečine

Duška Meh¹, Kaja Meh² in Dejan Georgiev²

¹Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta, Katedra za fizikalno in rehabilitacijsko medicino

²Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo
Kontakt: meh.duska@gmail.com

Bolečina je fiziološki, psihičen in družben pojav. Pomeni doživetje specifičnih telesnih procesov, vsebuje pa (1) telesne zaznave s kakovostmi, o katerih poročajo npr. pri telesni okvari, (2) občutek grožnje, povezan s temi zaznavami, in (3) občutek nelagodja ali drugih negativnih čustev, ki temeljijo na tej grozeči izkušnji. Eden največjih strokovnih in raziskovalnih izzivov je njeno uspešno obvladovanje, saj vsaj občasno obremenjuje več kot 50% odstotkov populacije

pri nas in v svetu. Predpogoj zavedanja o bolečini je zavest, saj le razum omogoča doživetje in prepoznavanje neprijetne izkušnje. Natančno jo določimo z različnimi metodami, vse pa zahtevajo zavestno sodelovanje budnega in čuječnega človeka z bolečino ter prav tako zelo pozornega in odlično izobraženega ocenjevalca. Sistematično smo ambulantno spremljali ljudi z bolečinami in pri 3342 preiskovancih s klinično nevrološko in psihološko opredeljeno indikacijo uporabljali različne psihofizikalne metode. Osnova je bilo določanje zaznave somatskih dražljajev s termotestom, instrumentalno preiskavo, zaenkrat žal redko namenjeno večrazsežnostnim analizam. Dopolnjevali smo jih z elektrofiziološkimi preiskavami in s psihofizikalnimi pripomočki: lestvicami (VASes) ter vprašalniki (McGillovi vprašalniki o bolečini – Katz in Melzack, 2011). Večdimenzionalna orodja so omogočala ločevanje biološko, psihično in sociološko izzvanih odzivov. Zanesljivo smo ocenili količinske, kakovostne, prostorske in časovne značilnosti občutkov. Dobljeni rezultati so potrdili, da je psihofizikalno določanje občutljivosti zaenkrat najprimernejši pokazatelj uspešnosti prepoznavanja, obvladovanja in spremljanja telesnih občutkov. Bolečina kot večrazsežnostni pojav zahteva transdisciplinaren celosten pristop, pri katerem ima eno najpomembnejših vlog psihologija. Na mehanizmih temelječ pristop, ki izpolnjuje najzahtevnejša strokovna in znanstvena merila, omogoča povezovanje izkušenj in znanj. Potrebujemo uveljavljena orodja in razlago, ki povezuje in pojasnjuje ugotovitve. Čim popolnejša bo naša slika o bolečini, bolj jo bomo znali obvladati in uravnati njen pomen.

Ali znam toliko, kot mislim, da znam? Dunning-Krugerjev učinek, poznavanje neobstojećih konceptov in iluzija znanja

Nejc Plohl in Bojan Musil

Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

Kontakt: nejcplohl@gmail.com

Realistično zaznavanje lastnega znanja je pomembno na različnih področjih našega delovanja, a pretekle študije razkrivajo, da je naše samozaznavanje v resnici polno pomanjkljivosti. Naša študija se je, konkretno, fokusirala na splošno precejevanje znanja ter primerjavo med eksperti in slabšimi reševalci (Dunning-Krugerjev učinek); na poznavanje neobstojećih konceptov; in na iluzijo znanja, ki jo daje nepopolno izobraževanje. Da bi testirali različne luknje v samoznavi, smo konstruirali pripomoček iz štirih delov, tega pa potem skupinsko distribuirali slovenskim študentom. Rezultati so pokazali, da so reševalci v povprečju precejevali svoj absolutni dosežek na testu slovnice, ne pa tudi svojega položaja v vzorcu. Kvartil najslabših reševalcev je svoj surov dosežek na testu najbolj precejeval (a ga je podobno močno precejeval tudi drugi kvartil), prav tako pa je ta kvartil najmočneje precejeval svoj položaj v vzorcu. Kvartil najboljših reševalcev, na drugi strani, je svoj surov dosežek zaznaval znatno točneje od preostalih kvartilov, ob tem pa tudi najbolj podcejeval svoj položaj v vzorcu. Rezultati raziskave, natančneje dela, ki se tiče poznavanja neobstojećih konceptov, so pokazali, da je 56 % sodelujočih

zatrnilo poznavanje vsaj enega neobstoječega dela Ivana Cankarja, pri tem pa je pomemben element predvsem absolutna samozaznana kompetentnost, ki pozitivno korelira tako s številom poznanih resničnih konceptov kot številom poznanih lažnih konceptov. V zadnjem delu študije smo ugotovili še, da je nepopolno izobraževanje o nanotehnologiji vodilo do lažne gotovosti pri odgovarjanju na vprašanja iz tega področja, kljub temu da predstavljeno besedilo v resnici ni bilo relevantno za nadaljnje odgovarjanje. Rezultate smo v zadnjem poglavju povezali s preteklo literaturo ter izpostavili prednosti in pomanjkljivosti, ideje za prihodnje raziskave in aplikativno vrednost.

Predstavitev projekta / Presentation of a project

SUPER PSIHOLOG: Razvoj programa usposabljanja mentorjev in sistema supervizirane prakse psihologov

Anja Podlesek¹, Katarina Kocbek¹, Vlasta Zabukovec^{1,2}, Vita Poštuvan³, Mateja Štirn⁴, Per A. Straumsheim⁵ in Tina Pirc¹

¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

²Društvo psihologov Slovenije

³Inštitut Andrej Marušič, Univerza na Primorskem

⁴Institut za psihološko svetovanje in izobraževalno razvojne projekte – ISA institut

⁵Norsk Psykologforening

Kontakt: anja.podlesek@ff.uni-lj.si

V prispevku bomo predstavili projekt Supervizirana praksa psihologov: Razvoj programa usposabljanja mentorjev in modela supervizirane prakse – SUPER PSIHOLOG in njegove glavne rezultate. V projektu smo želeli vzpostaviti pogoje za izvajanje supervizirane prakse, tj. opravljanje prvega leta psihološke dejavnosti pod supervizijo usposobljenega mentorja. Razvili smo celosten program usposabljanja mentorjev supervizirane prakse, ki mentorje usposobi za prepoznavanje, razvijanje in ocenjevanje kompetenc psihologov začetnikov, vzpostavitev ustreznega supervizijskega odnosa in izvajanje supervizije ter krepitev duševnega zdravja pri mentoriranih. Mentorji se med usposabljanjem vključujejo v redno supervizijo, kjer analizirajo in reflektirajo svoje mentoriranje. V projektu smo preizkusili model izvajanja supervizije, v katerem se mentor in mentoriranec srečujeta vsaka dva tedna v rezerviranem času in analizirata ter reflektirata mentorirančeve izkušnje. Vzpostavili smo sistem supervizirane prakse, v katerega naj bi se v bodoče vključevali vsi, ki bodo želeli začeti z opravljanjem psihološke dejavnosti. Prispevek bo predstavil (i) vsebine programa usposabljanja mentorjev, razviti model supervizirane prakse in sistem za njeno spremljanje, (ii) rezultate evalvacije usposabljanja mentorjev in sistema supervizirane prakse ter (iii) smernice za usposabljanje psihologov za vodenje supervizirane prakse in izvajanje supervizirane prakse psihologov.

Aplikativna psihologija / Applied psychology

Medijska kampanja o vsebinah duševnega zdravja in samomorilnosti ter stališča do iskanja strokovne pomoči v primeru duševne stiske

Saška Roškar¹, Mark Bračič¹, Urška Kolar¹, Nuša Konec Juričič¹, Ksenija Lekić¹, Alenka Tančič Grum¹, Bogdan Dobnik², Vita Poštuvan³ in Mojca Vatovec⁴

¹Nacionalni inštitut za javno zdravje

²Nacionalno združenje za kakovost življenja – OZARA

³Slovenski center za raziskovanje samomora, Inštitut Andrej Marušič

⁴Center za psihološko svetovanje Posvet

Kontakt: saska.roskar@nijz.si

Negativna stališča do duševnih bolezní in samomorilnosti pri mnogih posameznikih s tovrstnimi težavami ovirajo iskanje strokovne pomoči, zato je potrebno delati v smeri ozaveščanja in destigmatizacije duševnih bolezní. V okviru projekta Moč smo izvajali prvo nacionalno akcijo ozaveščanja o samomoru in duševni stiski. Oglaševalska akcija je vključevala TV in radio oglas, plakate in zloženke in je bila pripravljena v skladu s smernicami za odgovorno poročanje o samomoru. Oglaševalsko akcijo smo evalvirali (všeščnost, razumevanje, sprejemanje itd.), hkrati pa smo raziskali tudi stališča do iskanja pomoči v primeru duševne stiske. Pri tem smo uporabili vprašalnik Stališča do iskanja strokovne pomoči v primeru duševne stiske (Mackenzie, Knox, Gekoski in Macaulay, 2004) ki temelji na Ajzenovi teoriji načrtovanega vedenja. Podatki so bili zbrani na reprezentativnem vzorcu posameznikov ($N = 594$). Evalvacija oglaševalske akcije je pokazala, da so akciji bile bolj naklonjene ženske, mlajši udeleženci ter prebivalci zahodne kohezijske regije. Po drugi strani pa je kampanja bila v večji meri opažena v severovzhodni Sloveniji, kjer so kazalniki duševnega zdravja najnižji. Več kot polovica vprašanih je že imela izkušnjo duševne stiske, a le polovica izmed njih je poiskala strokovno pomoč (vrzel iskanja pomoči). Analiza vprašalnika o stališčih do iskanja pomoči je pokazala, da je znanje o virih pomoči v primeru duševne stiske zadovoljivo, po drugi strani pa je pripravljenost poiskati pomoč precej nižja. Skladno s tem se je iskanje psihološke pomoči izkazalo kot precej stigmatizirano. Manj pripravljeni na iskanje psihološke pomoči in bolj nagnjeni k stigmatizaciji so bili moški, prebivalci vzhodne kohezijske regije, brezposelni in starejši. V prihodnosti je potrebno medijske kampanje prilagoditi tako, da bodo posredovale sporočila, relevantna za širši krog populacije. Hkrati je potrebno tudi raziskati vzroke, ki so v ozadju vrzeli iskanja pomoči in razviti programe, v katerih bomo ciljano spreminjali stališča in zmanjševali stigmo do duševnih težav.

Napovedniki ponovnih hospitalizacij pri pacientih, odpuščenih s psihiatrično diagnozo

Urška Smrkel, Lilijana Šprah¹, Aleš Korošec² in Metka Zaletel²

¹Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Družbenomedijski inštitut

²Nacionalni inštitut za javno zdravje Republike Slovenije

Kontakt: urska.smrke@gmail.com

Stopnja ponovnih hospitalizacij pacientov z diagnozami duševnih in vedenjskih motenj je visoka, saj se med 40 in 50 % pacientov z zgodovino psihiatrične hospitalizacije ponovno hospitalizira v času 12 mesecev. Pri tem lahko pomembno vlogo igrajo različne sociodemografske in diagnostične spremenljivke ter lastnosti predhodnih hospitalizacij. Hospitalizacija pa vpliva tudi na psihično stanje posameznika. Namen pričujočega prispevka je analiza napovednikov ponovnih hospitalizacij pacientov, odpuščenih iz bolnišnice z diagnozo duševnih ali vedenjskih motenj (F2-F6 po MKB-10) v različnih časovnih obdobjih spremljanja po osnovni hospitalizaciji. Kohorta pacientov je bila oblikovana na osnovi administrativne zbirke podatkov o hospitalizacijah. Vključevala je 4484 odraslih pacientov (18+), odpuščenih iz psihiatričnih bolnišnic ali oddelkov v letu 2013 v Sloveniji. Kot potencialni napovedniki ponovnih hospitalizacij v časovnih obdobjih do 30 dni, od 31 do 90 dni, in od 91 do 365 dni po osnovni hospitalizaciji, so bile v analize vključene nekatere sociodemografske in diagnostične spremenljivke ter spremenljivke hospitalizacije. Stopnja ponovnih hospitalizacij v 365 dneh je bila 42,7 %. Ponovne hospitalizacije do 90 dni po odpustu iz bolnišnice je značilno napovedovala nižja starost pacientov, od 91 do 365 dni pa jih je napovedovala diagnoza nevrotskih, stresnih in somatoformnih motenj ali diagnoza motenj osebnosti in vedenja v primerjavi z diagnozo shizofrenije, shizotipske in blodnjave motnje. Krajša ležalna doba v času osnovne hospitalizacije je značilno napovedovala ponovne hospitalizacije do 30 dni in od 91 do 365 dni po osnovni hospitalizaciji. Rezultati pričujoče študije so skladni z nekaterimi primerljivimi raziskavami, ki kažejo, da starost, vrsta psihiatrične diagnoze in ležalna doba tekom osnovne hospitalizacije kot napovedniki ponovnih hospitalizacij lahko variirajo glede na različna časovna obdobja spremljanja po odpustu iz bolnišnice.

Samopodoba in psihološki vidiki bolečine pri odraslih s sladkorno boleznijo

Dejan Georgiev¹, Duška Meh² in Darja Kobal Grum¹

¹Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo

²Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta, Katedra za fizikalno in rehabilitacijsko medicino

Kontakt: darja.kobalgrum@ff.uni-lj.si

Povprečna življenjska doba v Sloveniji in Evropski uniji je vedno daljša, starejši odrasli predstavljajo celo najhitreje rastoči del populacije. S starostjo se večja pojavnost kroničnih bolezni. Ena najpogostejših je sladkorna bolezen, »epidemija« razvitega sveta. Svetovna zdravstvena organizacija predvideva, da se bo leta 2030 število bolnikov s sladkorno boleznijo povečalo na 4,4 % svetovne populacije. Prepoznavanje in obvladovanje sladkorne bolezni in njenih zapletov je zahtevno, zelo je povezano tudi s posameznikovo samopodobo. V raziskavi smo želeli ugotoviti povezanost izbranih vidikov samopodobe in psiholoških vidikov bolečine oz. njene motivacijsko-afektivne komponente. Sodelovalo je 92 oseb (43 žensk in 49 moških) s sladkorno boleznijo, starih od 43 do 86 let. Samopodobo smo ocenili z Vprašalnikom za merjenje samopodobe odraslega človeka (Messer in Harter, 1986), bolečino pa z McGillovim vprašalnikom o bolečini (Melzack, 1975). Rezultati so pokazali, da je življenje ljudi s sladkorno boleznijo in bolečino laže ter uspešneje uravnjavati, ko so ti zadovoljni s svojo samopodobo. Tudi dojemanje bolečine je manj ogrožajoče, neprijetno in hromeče, ko gospodinjska dela opravljajo učinkovito in brez napora. Ugotovitve nakazujejo, da manj občutijo bolečine in jih tudi manj obremenjujejo, ko zadolžitve opravljajo z veseljem, uspešno in so nanje ponosni. Podobno velja, ko so vključeni v športne aktivnosti in se preizkušajo na različnih področjih telesne vadbe. Obvladovanje s sladkorno boleznijo povezanih bolečin je uspešnejše pri tistih, ki zaradi družinske obremenjenosti že poznajo življenje s sladkorno boleznijo in so zadovoljni s svojo samopodobo. Samopodoba določa uspešnost obvladovanja bolečine pri ljudeh s kronično boleznijo. Poznavanje samopodobe odraslih nam bo omogočilo izbrati ustrezne psihološke pristope za njeno okrepitev in zmanjšanje potrebe po drugih oblikah zdravljenja.

Eksperimentalna študija Karasekovega modela delovnih zahtev in nadzora

Katja Kerman^{1,4}, Špela Koprivnik¹, Andraž Stožer², Marko Gosak³ in Sara Tement¹

¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

²Inštitut za fiziologijo, Medicinska fakulteta, Univerza v Mariboru

³Oddelek za fiziko, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Univerza v Mariboru

⁴Institut für Angewandte Psychologie: Arbeit, Bildung, Wirtschaft; Fakultät für Psychologie; Universität Wien

Kontakt: kerman.katja@gmail.com

Zdravje in blagostanje aktivne delovne populacije je močno določeno z njihovim delovnim okoljem in obremenitvami. Stres na delovnem mestu predstavlja dejavnik tveganja za razvoj težav v duševnem in telesnem zdravju. Namen raziskave za magistrsko nalogo je bil eksperimentalno

proučiti takojšnje učinke izpostavljenosti stresnim delovnim pogojem na samooceno stresa in fiziološki stresni odziv, merjen z indikatorji variabilnosti v srčnem utripu. Natančneje smo eksperimentalne pogoje zasnovali prek kombinacije (visoke in nizke) stopnje zahtev ter (visoke in nizke) stopnje nadzora, torej v štirih eksperimentalnih pogojih, ki odražajo delovne položaje, kot jih predpostavlja Karasekov model. Končni vzorec je sestavljalo 79 študentov Univerze v Mariboru, starih med 19 in 28 let, ki so bili enakomerno porazdeljeni med eksperimentalne pogoje. Eksperimentalna naloga je zajemala citiranje in razvrščanje člankov iz fizičnih zbornikov na računalnik in reševanje računov na list, ki so sledili vsakemu tretjemu citatu. Pri nizkih delovnih zahtevah so imeli udeleženci pred seboj 4 zbornike, pri visokih pa 8 zbornikov. Udeleženci z nizkimi obremenitvami so morali slediti preprostem načinu citiranja, udeleženci z visokimi obremenitvami pa bolj kompleksnemu načinu citiranja. Nadalje so udeleženci z nizkim nadzorom pri opravljanju naloge prejeli navodilo, da morajo skozi reševanje naloge vzdrževati konstanten tempo vstavljanja citatov in citate urediti glede na prvo črko priimka prvega avtorja. Prav tako so imeli dva fiksno določena prisilna odmora po 90 sekund, med katerima niso smeli opravljati dela. Udeleženci z visokim nadzorom pa so prejeli navodilo, da lahko citate razvrstijo na poljuben način (glede na prvega avtorja ali glede na naslov članka) in da si lahko tempo vnašanja člankov prilagajajo po potrebi. Med reševanjem so si lahko vzeli 3-minutni odmor, vendar le ta ni bil obvezen. S pomočjo enosmerne analize variance smo preverjali ali se štiri eksperimentalne skupine razlikujejo glede na izbrane indikatorje variabilnosti srčne frekvence, kot tudi glede na samooceno stresa. Nadalje smo z dvosmerno analizo variance preverjali glavni učinek stopnje zahtev in nadzora (ter njuno interakcijo) na indikatorje variabilnosti srčne frekvence in samooceno stresa. Enosmerna analiza variance ni pokazala statistično pomembnih razlik. Dvosmerna analiza variance je pokazala statistično pomemben glavni učinek nadzora na samooceno stresa, drugih statistično pomembnih glavnih ali interakcijskih učinkov na samooceno stresa oziroma indikatorje variabilnosti srčne frekvence ni bilo. Rezultati raziskave so torej pokazali, da je zgolj nadzor statistično pomembno napovedoval samooceno stresa.

Na koncu je največ odvisno od "prave glave": Ali slovenski managerji tvegajo?

Jan Kovačič in Milan Terpin

Taktika plus, d.o.o.

Kontakt: jan.kovacic@taktika-plus.si

Izvedene so bile številne študije o osebnostnih lastnostih vodij, redko katera pa ima praktično uporabno vrednost o tem, kako doseči želene spremembe v ustaljenih vzorcih vedenja vodij. Raziskali smo področje tveganj ob delu in jih povezali z osebnostnimi lastnostmi. Ugotovili smo, da, "slovenski managerji ne tvegajo", kar se je kazalo tudi v naši praksi in izkušnjah na področju psihologije dela in organizacije. Tako izogibanje tveganju, kot izogibanje stresu je značilno za skupino slovenskih vodij, direktorjev in managerjev. Nadaljnje smo se spraševali, zakaj prihaja do tega pojava. V prispevku bomo predstavili, kakšna je osebnostna

kompetentnost slovenskih managerjev v primerjavi z rezultati nekaterih tujih raziskav. Predstavili bomo, katere osebnostne lastnosti so značilne za skupino vodij, direktorjev in managerjev, vključenih v raziskavo in katere osebnostne lastnosti naj razvijajo, da bodo bolj pripravljeni tvegati ob delu. Ob koncu bomo predstavili še empirično zastavljen načrt, kje začeti z osebnostnim razvojem, da bodo spremembe v vedenjih v organizaciji čim bolj učinkovite in vidne v najkrajšem možnem času. Prispevek nudi praktičen odgovor na vprašanje, kakšne sodelavce izbrati za najbolj odgovorna delovna mesta in ponuja učinkovit načrt za nadaljnji razvoj vodij, direktorjev in managerjev.

Prepoznavanje osnovnih čustev v glasbi pri predšolskih otrocih

Monika Kojić in Katarina Habe

Oddelek za psihologijo, Filozofska Fakulteta, Univerza v Mariboru

Kontakt: monika.kojic@student.um.si

Glasba ima sporazumevalno funkcijo pri izražanju čustev in prinaša močne čustvene odzive, kot so veselje, strah in vznemirjenost. Ena izmed pomembnejših tem na področju psihologije glasbe je proučevanje učinkov glasbe na čustva in razpoloženje. Večina tovrstnih raziskav je izvedenih predvsem z odraslimi. Namen raziskave je bil preučiti prepoznavanje osnovnih čustev (veselje, žalost, strah, jeza) pri starejših predšolskih otrocih. Zanimalo nas je kako uspešno lahko starejši predšolski otroci prepoznajo osnovna čustva preko poslušanja izbranih glasbenih vzorcev. Za prepoznavanje zgoraj navedenih emocij smo uporabili kratke glasbene izseke klasičnih skladb ameriškega skladatelja Johna Williamsa (po priporočilu doc. dr. Katarine Habe), vnaprej pripravljen ocenjevalni list, ki je vključeval štiri osnovne obrazne izraze (veselje, žalost, jeza, strah), barvne kartončke (rumena, oranžna, rdeča, modra, zelena, vijolična, črna) in prazen risalni list, na katerega so otroci izražali svoje občutke, emocije in doživljanja s pomočjo svinčnika. Vsak otrok je moral z zaprtimi očmi prisluhniti skladbi, določiti za katero čustvo gre, nato izbrati eno od štirih obraznih izrazov in barvo za čustvo, ki so ga slišali v izbrani skladbi. Temu je sledila naloga risanja, kjer je otrok s prosto risbo linij izražal kako se ob posamični skladbi počuti. Vzorec je zajemal 30 otrok, starih 5 in 6 let, od tega 15 dečkov in 15 deklic. Rezultati so pokazali, da je 63,3 % otrok prepoznalo strah, 80 % žalost in 66,7 % jezo na osnovi glasbenih elementov v izbranih klasičnih skladbah. Vseh 30 otrok je najlažje prepoznalo veselje na osnovi hitrega tempa, durovega tonskega načina in ga povežalo s toplimi barvami. Raziskava kaže, da obstaja statistično pomembna povezava med izbiro barve in čustvom v skladbi, ki izraža žalost, saj jo je kar 60 % otrok povežalo z modro barvo. Pokazalo se je, da ne obstaja statistično pomembna povezava med izbiro rdeče in črne barve, močnimi, debelimi linijami na risalni površini in skladbo, posneto v hitrem tempu, molovem tonskem načinu, ki izraža jezo. Z raziskavo smo ugotovili, da predšolski otroci prepoznajo omenjena čustva, jih povežejo z glasbenimi elementi, kot so tempo in tonski način. Pomanjkljivost naše raziskave vidimo v premajhnem vzorcu, saj ni bil toliko demografsko raznolik in v prevelikem številu

barv, ki jih ni bilo mogoče združiti v manjše skupine, zato moramo biti pri interpretaciji naših izsledkov previdni. Kljub spodbudnim ugotovitvam predlagamo, da bi bilo zanimivo uvesti univerzalen, zanesljiv in veljaven merski instrument s katerim bi bilo mogoče preverjati sposobnost prepoznavanja emocij na osnovi glasbenih elementov v klasični skladbi, saj lahko samo na ta način v prihodnosti zagotovimo proučevanje in raziskovanje še tako neznanega področja, kot je sposobnost prepoznavanje emocij pri predšolskih otrocih.

Doživljanje nastopanja pod pritiskom pri glasbenikih v različnih starostnih obdobjih

Kaja Pojbič¹ in Katarina Habe²

²Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

²Akademija za glasbo, oddelek za glasbeno pedagogiko, Univerza v Ljubljani

Kontakt: kaja.pojbic@gmail.com

Glasbeniki nastopanje doživljajo zelo raznoliko, v skladu s tem pa se razlikujeta tudi vsebina njihovih misli in osredotočenost med samim nastopom. V naši raziskavi je bilo z metodo pojmovnega mreženja raziskano doživljanje nastopanja pod pritiskom pri dijaki konservatorija za glasbo ($n=8$), študentih akademije za glasbo ($n=10$) in zaposlenih v profesionalnem simfoničnem orkestru ($n=8$). V skupinskih razgovorih so udeleženci generirali trditve o tem, kaj doživljajo in o čem razmišljajo med nastopanjem; trditve so nato individualno razvrstili v poljubno število kategorij. Vsako trditev so tudi ocenili glede na njeno pogostost in pomembnost za kvaliteto nastopa. Podatki so bili analizirani s pomočjo Wardove hierarhične klastrske analize in večrazsežnostnega lestvičenja. V vseh treh starostnih skupinah se je oblikovalo pet gruč, ki so se glede na starost vsebinsko razlikovale med seboj. Tako pri dijaki, kot pri študentih in profesionalnih orkestrskih glasbenikih se je oblikovala gruča, vezana neposredno na glasbeno izvedbo, ostale gruče pa so variirale. Dijaki so svoje misli pred nastopom najbolj usmerjali na odzive publike, študenti so se najbolj ukvarjali z doživljanjem treme in izvajalske anksioznosti na telesni, čustveni in vedenjski ravni, profesionalni orkestrski glasbeniki pa so poročali o razpršenih mislih pred nastopom in o bolj poglobljenem in čustvenem doživljanju nastopanja ter večji usmerjenosti na doživljanje zanosa ob nastopanju. Na podlagi dobljenih rezultatov lahko sklepamo, da z izkušnjami glasbenikov narašča njihovo doživljanje zanosa in se sorazmerno s tem manjša doživljanje izvajalske anksioznosti, dojemanje nastopanja pa postane bolj celostno in bolj kompleksno. Dobljeni rezultati nudijo pomemben vpogled v doživljanje glasbenega nastopanja različno starih glasbenikov in s tem predstavljajo uporabno izhodišče za oblikovanje optimalne psihične priprave glasbenikov na nastop.

Kognitivna psihologija / Cognitive psychology

Fiziološki odzivi oseb med reševanjem računskih nalog

Anja Podlesek¹, Luka Komidar¹, Gregor Sočan¹, Gregor Geršak², Maja Krebl¹ in Luka Rojec²

¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

²Laboratorij za metrologijo in kakovost, Fakulteta za elektrotehniko, Univerza v Ljubljani

Kontakt: anja.podlesek@ff.uni-lj.si

V raziskavi smo preverjali, kako se s težavnostjo računskih nalog, ki od udeleženca zahtevajo uporabo osnovnih računskih operacij (seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja) spreminjajo fiziološke mere. Pripravili smo bazen 190 računskih nalog in na večjih vzorcih študentov izmerili njihove težavnosti v pogojih računanja na pamet. Vzorcju 21 oseb smo nato predvajali 40 izbranih nalog z različnimi težavnostmi, enakomerno razporejenimi po kontinuumu od zelo lahkih do zelo težkih. Med reševanjem nalog smo pri udeležencih merili prevodnost kože, srčni utrip, temperaturo kože na prstih in frekvenco dihanja. Za vsako nalogo so udeleženci podali tudi oceno težavnosti naloge, prijetnosti počutja med reševanjem naloge, vzbujenosti in mentalnega napora, vloženege v reševanje naloge. Iz zabeleženih fizioloških signalov smo izluščili različne značilke (mere povprečja in variabilnosti odzivov v določenem časovnem oknu) ter njihove kombinacije in preverili, kako se povezujejo s težavnostjo nalog in subjektivnimi ocenami. Subjektivne ocene težavnosti nalog so visoko korelirale z objektivno težavnostjo, prav tako pa so bile s slednjo povezane tudi nekatere fiziološke mere. Z najpomembnejšimi značilkami smo lahko napovedali 70 % variance težavnosti nalog. Višja kot je bila težavnost računske naloge, višja je bila prevodnost kože in bolj so se spreminjali srčni utrip, hitrost dihanja in temperatura kože. Dobljeni rezultati nakazujejo, da bi lahko prek fizioloških meritev v razmeroma realnem času dovolj veljavno sklepali o trenutni kognitivni obremenitvi udeležencev. Take meritve bi lahko med testiranjem z nalogami različnih težavnosti (npr. pri krmiljenju adaptivnega testiranja) uporabili kot dopolnitev ali nadomestilo subjektivnih ocen težavnosti nalog, katerih sprotno pridobivanje sicer prekinja kognitivne procese med reševanjem nalog.

Vpliv motoričnega odziva na val P3 v nalogi prepoznavanja redkih dražljajev

Andraž Matkovič, Anka Slana in Grega Repovš
Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: andraz.matkovic@mblab.si

Naloga prepoznavanja redkih dražljajev (angl. *oddball task*) je ena najbolj raziskanih nalog za preučevanje pozornosti. Naloga od udeleženca zahteva, da v kontekstu pogostih standardnih dražljajev (in, v različici s tremi vrstami dražljajev, redkih distraktorjev) prepozna redke tarčne dražljaje. Procesiranje tarčnih dražljajev se odraža v pozitivnem z dogodkom

povezanim potencialom (ERP) nad parietookcipitalno skorjo z vrhom okoli 300 ms po prikazu dražljaja, ki je navadno poimenovan P3 ali P300. Da bi bili potenciali povezani z motoriko čim manjši, se od udeležencev navadno zahteva, da tarčne dražljaje zgolj štejejo. V določenih primerih pa bi lahko bilo zaželeno, da pridobimo tudi informacije o vedenjskih odzivih na vse dražljaje. Namen pričujoče raziskave je bil preučiti različico naloge, pri kateri se udeleženci s pritiskom na gumb odzovejo tako na tarče kot tudi netarčne dražljaje. Točneje nas je zanimalo, kako motorični odziv vpliva na val P3 in kako odgovor na vsak dražljaj spremeni naravo razlik med odzivi na tarče, standarde in moteče dražljaje. 27 udeležencev je izvedlo tri različice naloge prepoznavanja redkih dražljajev (štetje tarčnih dražljajev, motorični odziv le na tarčne dražljaje, motorični odziv na vse dražljaje) v vidni in slušni modalnosti, medtem ko smo s pomočjo 64-kanalnega actiCAP sistema beležili EEG signal. Rezultati slušne različice kažejo, da potencialu P3 pri pogojih, ki zahtevajo motorični odziv, sledi dodaten vrh, ki verjetno odraža motorično komponento. V vidni različici drugi vrh ni bil jasno razločljiv, amplituda P3 pa je bila pri pogojih, ki zahtevajo motorični odziv, večja. Dodatno rezultati kažejo jasno prepoznavno razliko med tarčnimi, motečimi in standardnimi dražljaji tudi v pogojih motoričnega odziva na vsak dražljaj. Dobljeni rezultati kažejo na uporabnost različice naloge prepoznavanja redkih dražljajev z odgovorom na vsak dražljaj v primerih, ko želimo ali moramo beležiti vedenjski odziv na vsak dražljaj.

Analiza vedenjske izvedbe naloge prožnega kognitivnega nadzora s pomočjo fMR

Nastja Tomat, Vida Ana Politakis, Anka Slana, Andraž Matkovič in Grega Repovš
Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: nastja.tomat@gmail.com

Uspešno, k cilju usmerjeno vedenje zahteva prožno in usklajeno delovanje številnih kognitivnih procesov in z njimi povezanih možganskih sistemov. Relevantne informacije iz okolja je potrebno ustrezno prepoznati, ovrednotiti, integrirati ter se hkrati izogniti vplivom motečih dražljajev. Sposobnosti, ki nam omogočajo učinkovit nadzor kognitivnih procesov, skupno imenujemo kognitivni nadzor. V našem laboratoriju smo oblikovali nalogo prožnega kognitivnega nadzora, ki za pravilno rešitev zahteva uporabo različnih znanj in kognitivnih sposobnosti. Nalogo smo v omejenem obsegu predhodno preizkusili na dveh številčnejših vzorcih zdravih posameznikov ter preverili njeno povezanost s standardnimi nalogami kognitivnega nadzora. Namen tega prispevka je predstaviti merske značilnosti polne različice naloge, ki je bila ustrezno prilagojena za uporabo s funkcijsko magnetno resonanco (fMR). 41 udeležencev je izvedlo nalogo prožnega kognitivnega nadzora, medtem ko smo s pomočjo fMR spremljali spremembe v možganski aktivnosti. Naloga

zajema 16 pravil s 16 poskusi. Vsako pravilo je prikazano enkrat v stabilnem pogoju, kjer naloge istega pravila sledijo druga drugi, drugič pa v pogoju prožnega preklapljanja, kjer se pravilo v vsakem poskusu zamenja. Beležili smo pravilnost in hitrost podanih odzivov. Analiza rezultatov je pokazala, da predhodno poznavanje pravil vpliva na pravilnost in hitrost odzivov, zato smo pravila, na katerih je bila izvedena začetna vaja, izključili iz nadaljnje analize. Način reševanja pomembno vpliva na hitrost, v interakciji s pravili pa tudi na pravilnost reševanja naloge. Pravila se pomembno razlikujejo po težavnosti tako z vidika časa kot pravilnosti reševanja. Opazen je tudi učinek vaje tekom izvedbe naloge. Rezultati nakazujejo, da različna pravila, kot željeno, vključujejo različne kognitivne sisteme in procese, s priredbo naloge za fMR pa smo izgubili pomemben podatek o času, potrebnem za razumevanje navodila in vzpostavitev delovne naravnosti.

Predstavljanje omogoča preučevanje kompleksnih miselnih procesov in vednja s funkcijsko magnetno resonanco

Grega Repovš¹, Vida Ana Politakis¹ in Maja Bresjanac²

¹Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo, FF ULJ

²Laboratorij za regeneracijo in plastičnost živčevja, Inštitut za patološko fiziologijo, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: grega.repovs@ff.uni-lj.si

Funkcijska magnetna resonanca (fMR) ne omogoča zajema signalov med izvedbo vsakodnevnih aktivnosti, kar podaja pomembno omejitev pri preučevanju možganskih procesov, ki omogočajo kompleksne miselne aktivnosti in vednje. Ljudje pa imamo neverjetno sposobnost simulacije kompleksnih motoričnih in miselnih aktivnosti: predstavljanje. Namen študije je bil preveriti, kateri možganski sistemi omogočajo predstavljanje in v kakšni meri lahko predstavljanje uporabimo za preučevanje kompleksnega vednja s pomočjo fMR. 42 udeležencev (23 žensk), starih 20-36 let, smo prosili, da si predstavljajo da plavajo, lovijo balon, opazujejo plavalca, se prepuščajo poljubu in opazujejo prometno nesrečo s smrtnim izvidom, medtem ko smo s pomočjo fMR spremljali njihovo možgansko aktivnost. S pomočjo konjunkcijske analize smo prepoznali mrežo možganskih področij, ki so bila robustno aktivna v vseh pogojih predstavljanja, analiza variance pa je razkrila področja več možganskih sistemov, katerih aktivnost se med pogoji pomembno razlikuje. S pomočjo strojnega učenja nam je uspelo na podlagi vzorca aktivnosti preko prepoznanih regij v povprečju z 79-odstotno pravilnostjo napovedati, kaj si je v posamičnem delu naloge predstavljal posameznik. Rezultati kažejo, da nam predstavljanje ter metode "branja možganov" lahko podajajo uporabno okno v preučevanje kompleksnih vedenj in z njimi povezanih miselnih procesov, ki sicer niso primerna za študiji v MR tomografu.

EEG korelati vzdrževanja vidnih, prostorskih in integriranih informacij v delovnem spominu

Tisa Frelih, Anka Slana in Grega Repovš
Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: tisa.frelih@gmail.com

Delovni spomin (DS) tvori podlago številnim kognitivnim sposobnostim, zato je že vrsto let ena osrednjih raziskovalnih področij kognitivne psihologije in kognitivne nevroznanosti. S pomočjo elektroencefalografije (EEG) je mogoče opazovati korelat obremenjenosti delovnega spomina v obliki EEG *vala kontralateralne aktivnosti* (CDA; angl. *Contralateral Delay Activity*). CDA je *na dogodek vezan potencial* (ERP; angl. *Event Related Potential*), katerega amplituda odraža stopnjo obremenjenosti vidno-prostorskega DS v času njegovega vzdrževanja. V raziskavi smo skušali ugotoviti, ali CDA odraža le vzdrževanje vidnih lastnosti objektov v vidnem DS ali morda tudi vzdrževanje njihovega položaja, shranjenega v prostorskem DS. Doslej opravljene študije so niz dražljajev, ki si jih je bilo potrebno zapomniti, praviloma prikazovale hkrati na različnih položajih na zaslonu, udeleženci pa so si morali za uspešno izvedbo zapomniti tako njihove vidne lastnosti kot tudi njihov položaj. V naši študiji smo zato CDA amplitudo spremljali pri zaporednem prikazu dražljajev, kar je v treh pogojih omogočalo ločeno spremljanje vzdrževanja: (I) vidnih lastnosti (barve objektov), prikazanih venomer na istem mestu, (II) položaja objektov iste barve ter (III) položaja objektov različnih barv, oz. integracije. V raziskavi je sodelovalo 48 udeležencev, ki so izvajali nalogo detekcije sprememb med beleženjem EEG signala. Rezultati so pokazali, da je CDA prisotna tako v odsotnosti potrebe po pomnjenju položaja dražljajev, kot v pogoju, v katerem je potrebno vzdrževati zgolj položaj dražljajev. Nadalje smo ugotovili, da je CDA amplituda najvišja v pogoju integracije, v katerem je potrebno vzdrževati tako vidno lastnost kot položaj dražljaja. Tudi analiza vedenjskih rezultatov je pokazala, da je ta pogoj za udeležence najtežji. Izsledki nakazujejo, da CDA amplituda odraža tako vzdrževanje vidnih lastnosti kot tudi položaja dražljajev, predvsem pa njuno integracijo v DS. Ta dognanja omogočajo točnejše razumevanje in interpretacijo izsledkov študij, ki temeljijo na uporabi CDA, ter tako omogočajo poglobljeno preučevanje in razumevanje mehanizmov delovanja DS v zdravju in bolezni.

Kapaciteto vidnega delovnega spomina omejujeta dva sistema

Anka Slana in Grega Repovš
Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: anka.slana@gmail.com

Novejše nevrofiziološke raziskave kažejo na specifično delitev vloge posteriornih in prefrontalnih področij možganske skorje pri vzdrževanju informacij v vidnem delovnem spominu. Študije nakazujejo, da so posteriorna področja tista, ki beležijo vidne reprezentacije, medtem

ko so prefrontalna področja odgovorna za njihovo aktivno vzdrževanje v odsotnosti zunanjih dražljjev. Na podlagi teh spoznanj smo predpostavili, da kapaciteto vidnega delovnega spomina omejujeta dva dejavnika—sposobnost oblikovanja reprezentacij in sposobnost njihovega aktivnega vzdrževanja. Predpostavke smo preverjali v raziskavi, v kateri smo s premetenim raziskovalnim načrtom izkoristili nevrofiziološka spoznanja o bilateralni organiziranosti vidnega sistema. V raziskavo je bilo vključenih 49 udeležencev (36 žensk), starih med 19 in 41 let, ki so sodelovali pri nalogi zaznavanja sprememb v orientaciji objektov predstavljenih na levi, desni ali obeh straneh zaslona. Rezultati raziskave so pokazali, da so si udeleženci lažje zapomnili vidne informacije, kadar so bile te razporejene preko obeh polovic vidnega polja, kar je skladno s predpostavko, da pri obojestranskem prikazu objektov izkoriščamo kapacitete obeh hemisfer. Drugič, kapaciteta vidnega delovnega spomina za informacije razporejene preko obeh polovic vidnega polja je bila večja od izmerjene kapacitete posamične hemisfere, vendar ni dosegala skupne kapacitete obeh hemisfer, kar nakazuje, da kapaciteto vzdrževanja vidnih informacij omejujeta tako sposobnost oblikovanja reprezentaciji kot tudi sposobnost njihovega aktivnega vzdrževanja.

Razvoj preizkušnje prožnega kognitivnega nadzora: Primerjava dveh vzorcev

Vida Ana Politakis, Anka Slana, Andraž Matkovič in Grega Repovš

Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: vida.ana.politakis@gmail.com

Pri izvedbi tako najenostavnejših kot tudi zelo kompleksnih kognitivnih nalog je potrebna integracija raznovrstnih kognitivnih procesov in sistemov, ki družno omogočajo oblikovanje k cilju usmerjenega vedenja. Kognitivni nadzor ni omejen le na eno kognitivno domeno, temveč v stalno spreminjajočem se okolju omogoča usklajevanje in prožno preklapljanje med širokim naborom operacij ter uspešno procesiranje relevantnih informacij. Naš namen je razviti novo nalogo prožnega kognitivnega nadzora, ki zahteva kompleksno preklapljanje in integracijo informacij, ter opredeliti njene psihometrične lastnosti. Nalogo smo preverili s pomočjo dveh po starosti in izobrazbi heterogenih vzorcev. V letu 2015 je nalogo izvedlo 217 udeležencev (73 žensk), v letu 2016 pa 219 udeležencev (142 žensk) udeležencev. Vsi udeleženci so izvedli baterijo kognitivnih testov ter skrajšano obliko naloge prožnega preklapljanja, v kateri so sledili štirim kompleksnim pravilom v pogoju stabilne izvedbe in fleksibilnega preklapljanja, pri tem pa smo beležili hitrost priprave in izvedbe naloge ter pravilnost odgovorov. Rezultati kažejo pomembne korelacije parametrov izvedbe naloge prožnega nadzora s standardnimi preizkušnjami delovnega spomina in izvršilnih sposobnosti, primerjava obeh vzorcev pa podaja vpogled v stabilnost pridobljenih rezultatov.

Predavanja / Keynotes

The cooperation between departments of psychology in Ljubljana and Brno regarding the recent possibilities in psychological science and research projects

Pavel Humpolíček

Department of Psychology, Faculty of Arts, Masaryk University
Contact: hump@phil.muni.cz

Department of Psychology at Faculty of Arts University of Ljubljana and Department of Psychology at Faculty of Arts Masaryk University would be perceived as close to each other in context of history. Not only due to the founder, prof. Mihajlo Rostohar, but the same in academic, scientific and intellectual roots. Following the theses of similarities in history of both of the departments, the presentation tries to emphasize the up-to-date examples of possibilities to establish or improve closer cooperation – in academic/scientific life and psychological or interdisciplinary research. Possible topics of mutual cooperation would be (e.g.) as these ones: experimental and cognitive psychology, methodology and statistics, clinical and neuro psychology, health psychology and psychotherapy, positive psychology and lots of others (for instance: depression and anxiety in children; ASD or Asperger's syndrome; brain-injuries, MCI, dementia, cognitive trainings or neurorehabilitation; virtual/augmented reality; self-harm; sport psychology; et cetera).

Mihajlo Rostohar – življenje in delo

Janek Musek

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: janek.musek@ff.uni-lj.si

Prispevek zajema najpomembnejše znane podatke o življenju in delu Mihajla Rostoharja, ki je bilo – oboje – zelo razgibano in zanimivo. S temi podatki si lahko ustvarimo podobo kompleksne osebnosti, študenta, znanstvenika, akademika, vojaka, organizatorja, političnega misleca, polemika, domoljuba, družinskega človeka ... En vidik naše obravnave je časovno sosledje Rostoharjevih "obdobj", ki jih lahko strnemo v naslednje faze:

- študij in poklicna odločitev
- češko obdobje I
- slovensko obdobje I
- češko obdobje II
- zagrebško in slovensko obdobje II
- češko obdobje III
- slovensko obdobje III.

Pri tem bomo nekoliko več pozornosti posvetili dogajanju, ki je še posebej pomembno za nas, to pa sta najprej vloga Mihajla Rostoharja pri ustanavljanju prve slovenske univerze, Univerze v Ljubljani in seveda njegova vloga pri ustanovitvi Oddelka za psihologijo, Inštituta za psihologijo in študija psihologije v Sloveniji. Posebej bomo osvetlili tudi

najpomembnejše Rostoharjeve znanstvene in raziskovalne izsledke, ki so v največji meri plod njegovega dela na brnski univerzi, torej v obdobju med 1923 in 1938.

Podoba in ugled poklica psiholog v javnosti

Mihael Kline

Center za Marketing in odnose z javnostmi, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
Kontakt: mihael.kline@fdv.uni-lj.si

Delovanje psihologije kot znanstvene discipline in prakse ter s tem tudi poklica psiholog je v določeni meri oteženo, zaradi predsodkov do nje. Ti so v prvi vrsti posledica dejstva, da gre za zelo mlado disciplino. Po drugi strani, pa je bila vrsto let premalo uspešna v svojem predstavljanju, informiranju, tako v ozkem krogu sodelavcev v delovnem okolju (zdravnikov, menedžerjev, učiteljev in predstavnikov drugih poklicev) kot tudi v splošni javnosti. To velja za vse države od Nemčije, ZDA, do Avstralije in Japonske. Še bolj izrazito pa je to v Sloveniji, ker se je priključila z izobraževanjem in zaposlovanjem psihologov zelo pozno, šele sredi petdesetih let. Torej v času, ko je v razvitih državah, po drugi svetovni vojni, dosegla že svoj drugi vzpon. Navkljub temu številni psihologi trdijo, da je podoba psihologije še vedno daleč od sprejemljive. Prisotno je namreč splošno nezaupanje do vede. Eden izmed razlogov zanj je njena kulturna razdeljenost med znanstveno in humanistično psihologijo, kar ustvarja problem identitete. Ne glede na to, je potrebno narediti korake za izboljšanje zaznavanja in razumevanja psihologije ter ji s tem omogočiti, da bo igrala pomembnejšo vlogo pri izboljševanju človekovega blagostanja. Skladno s takšnim poslanstvom je bila izvedena raziskava, katere cilj je bil spoznati podobo in ugled poklica psiholog v slovenski splošni in poslovni javnosti. Rezultati so pokazali, da se nahaja na sredini lestvice, ki jo sestavlja dvanajst poklicev. Pred psihologom so po stopnji ugleda razvrščeni zdravnik, profesor, inženir in pravnik. Neposredno za njim pa menedžer, gasilec in učitelj. Takšno stanje zahteva spremembo, njeno upravljanje, ki bo izboljšalo tako samopodobo psihologov kot tudi njihovo podobo ter ugled v različnih skupinah deležnikov. Brez takšnega aktivnega pristopa ne bo spremembe v informiranosti javnosti in tudi ne spremembe v stališču do psihologije kot tudi ne njene vloge v družbi.

Posterji / Posters

Individuation among German speaking subjects by using the German version of the Individuation Test for Emerging Adults – Short Form (ITEA-S)

Maria-Isabel Thun-Hohenstein, Nora Hickel and Ulrike Sirsch
University of Vienna, Faculty of Psychology, Department of Applied Psychology: Health, Development, Enhancement and Intervention
Contact: maria-isabel.thun-hohenstein@univie.ac.at

Individuation is the intrapsychic process which contributes to the development of an independent and self-determined personality and is defined as a continuation of the relatedness to one's parents while forming an independent personal identity at the same time. Parent-child relationships have to be restructured into more symmetric ones. In modern western societies individuation lasts from adolescence into emerging adulthood. Within the scope of an online survey, 590 emerging adults (372 female and 218 male, of whom 63.1% were Austrian and 31.7% German) between 18 and 29 years ($M = 24.07$, $SD = 3.01$) were questioned. About 38% of the participants worked full-time or part-time whereas the remaining subjects did not work (or not regularly). 61.2% of the sample reported to be in a romantic relationship at the time of questioning. By means of the Individuation Test for Emerging Adults - Short Form (ITEA-S, Komidar et al., 2016) in its German version, the following aspects of individuation were separately investigated in relation to mother and father: Connectedness, Support Seeking, Intrusiveness, Self-Reliance, and Fear of Disappointing the Parent. The ITEA-S scales of the German version showed satisfactory internal consistency in relation to mother and father. Two-way analyses of variance with gender and nationality as independent factors and age as a covariate were conducted separately to examine differences in gender and nationality in relation to mother and father. Results show significant differences regarding gender and age but no differences concerning nationality were found. Detailed outcomes regarding gender and age will be presented and discussed in the study.

Prenos psiholoških spoznanj o učenju in poučevanju v pedagoško prakso: "Najpomembnejših dvajset"

Mojca Jurišević
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
Kontakt: mojca.jurisevic@pef.uni-lj.si

Vloga pedagoške psihologije je s psihološkimi spoznanji prispevati k razumevanju in / ali izboljšanju učenja in poučevanja, in sicer na osnovi transferja znanstvenih izsledkov v stroko. Ta prenos je premalo raziskan, a iz vsakodnevne pedagoške prakse se zdi, da ni dovolj učinkovit, zato so primeri dobre prakse na tem področju zelo dobrodošli. Ameriška psihološka zveza (APA) je tako nedavno prispevala publikacijo, v kateri je na sistematičen in splošno razumljiv način razložila dvajset načel, po mnenju sodelujočih ekspertov

z različnih področij psihološke znanosti, temeljnih za dobro razumevanje učenja in poučevanja od vrtca do srednje šole. Z njimi je nagovorila učitelje ter druge strokovne delavce na področju vzgoje in izobraževanja, naj smiselno uporabijo psihološko znanost oziroma izsledke psiholoških raziskav, da se bodo učenci učili bolj samozavestno, iniciativno in z večjim razumevanjem, bolje motivirani, v učno spodbudnem in sodelovalnem okolju, ter da bo ocenjevanje njihovega učnega dela veljavno in usmerjeno v nadaljnje učenje. Zaradi aktualnosti problematike so bila omenjena načela prevedena v slovenščino in bodo predstavljena v okviru posterja. Izpostavljene bodo tudi prednosti ter morebitne pomanjkljivosti njihove uporabe, kakor so jih v okviru svojega študija zaznali študentje pedagoške fakultete – prihodnji učitelji oziroma pedagogi, ter smernice, kako lahko šolski psihologi z omenjenimi načeli spodbudijo učitelje za bolj kakovostno poučevanje.

Opora, ki jo prejmejo dijaki športniki

Kaja Meh
Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: kaja.meh@gmail.com

Dijaki, ki se v času šolanja ukvarjajo s športom, potrebujejo za uspešnost ob obeh področjih nekaj prilagoditev. Prilagoditve, ki jih dijaki prejmejo so različne, odvisno od šole, športa s katerim se ukvarjajo in kluba, v katerem trenirajo. Dijaki športniki, v primerjavi s svojimi vrstniki, potrebujejo več prilagodljivosti, fleksibilnosti urnikov in šolskih obveznosti, pomoči pri načrtovanju, ipd. torej potrebujejo več opore na področju šolanja, finančne opore in opore pri športnem nastopu. Pri 19 dijakih 4. letnikov, 3 ljubljanskih športnih gimnazij, smo s prilagojenim vprašalnikom iz raziskave GEES preverjali katere oblike opore so v preteklem šolskem letu prejeli ter kako koristne so se jim zdele. Preverjali pa smo tudi koliko finančne opore so prejeli s strani različnih virov. Na oba vprašalnika so odgovarjali na 7 stopenjski lestvici Likertovega tipa. Na področju opore pri šolanju so kot najbolj koristni ocenili fleksibilnost šolanja in prilagodljivost glede testov. Kot najmanj koristno pa so ocenili treninge spretnosti, pomembne za uspešno učenje. Na področju opore za športni nastop in življenjski stil so kot najkoristnejši ocenili oporo pri osebni življenju in oporo s strani športnega psihologa, blizu sta tudi pomoč pri načrtovanju šolanja in športa ter načrtovanje počitka in regeneracije. Kot najmanj koristen so ocenili trening osebnih veščin. Največ dijakov športnikov dobiva finančno oporo s strani staršev in je z njihove strani tudi največ prejmejo. Manjši delež dijakov prejema finančno oporo tudi s strani kluba ali Olimpijskega komiteja Slovenije, vendar ta opora pri nobenem od dijakov ne zadošča za kritje vseh stroškov. Nihče od dijakov finančne opore ne dobiva neposredno od sponzorjev in samo en dijak prejema finančno oporo s strani športne zveze. Dijaki športniki v večini prejemajo oporo pri šolanju, manjši delež je deležen opore pri upravljanju s financami. Tudi finančno oporo v veliki večini prejmejo s strani staršev. V sklopu šolanja imajo na voljo precej različnih virov pomoči, s katerimi so zadovoljni.

Psihometrične značilnosti krajše različice testa objektivnih odnosov (pilotska raziskava)

Tisa Frelih, Nika Čermak in Gregor Žvelc
Katedra za klinično psihologijo in psihoterapijo, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kontakt: tisa.frelih@gmail.com

V raziskavi smo želeli preveriti psihometrične značilnosti krajše verzije Testa objektivnih odnosov (TOO), namenjenega preučevanju objektivnih odnosov posameznika. Vprašalnik je bil narejen na podlagi psihoanalitične teorije objektivnih odnosov in meri različne motnje v medosebnih odnosih. Test vključuje šest lestvic: Simbiotično zlivanje, Separacijska anksioznost, Narcisizem, Egocentrizem, Strah pred požrtjem in Socialna izolacija. Lestvice nadalje sestavljajo tri temeljne dimenzije medosebnih odnosov: Samostojnost-Odvisnost, Povezanost-Odtujenost in Vzajemnost-Zagledanost vase. Izvirna oblika TOO zajema 95, proučevana skrajšana različica pa 48 postavk. Vprašalnik je samoocenjevalni; udeleženec na 5-stopenjski lestvici ocenjuje, v kolikšni meri posamezna trditev zanj drži. Dimenzije in poddimenzije izvirnega vprašalnika so se doslej izkazale kot klinično uporaben koncept, z ustreznimi psihometričnimi lastnostmi. Test objektivnih odnosov in vprašalnik psihopatoloških simptomov CORE, oba postavljena v spletno obliko, je izpolnilo 380 študentov (od tega 68 % žensk). Rezultati so pokazali, da se vse lestvice porazdeljujejo vsaj nekoliko desno asimetrično. Ta asimetrija je najbolj izrazita pri lestvicah Socialna izolacija in Strah pred požrtjem. Notranja skladnost lestvic je zadovoljivo visoka, analiza glavnih komponent pa je podprla obstoj šestih teoretičnih lestvic. Z izraženostjo psihopatoloških simptomov se zmerno pozitivno povezujejo vse lestvice Testa objektivnih odnosov, z izjemo lestvice Narcisizem, pri kateri se kaže le šibka pozitivna povezava. Izsledki kažejo na psihometrično ustrezen instrument, vendar pa bo potrebno izvesti še validacijo s pomočjo konfirmatorne faktorjske analize in kliničnega vzorca.

Razumevanje kulturne inteligentnosti ter njenega pomena v slovenskem prostoru

Urša Belak¹, Eva Boštjančič¹ in Boyd Johnson²
¹Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
²Indiana Wesleyan University, USA
Kontakt: eva.bostjancic@ff.uni-lj.si

Kljub majhnosti Slovenije je v državi moč opaziti precejšnjo regionalno-prostorsko-ekonomsko delitev. Zahodni in osrednji del Slovenije imata nadpovprečno ekonomsko strukturo, ki je prekinjena z posameznimi podpovprečno razvitimi pasovi. Na drugi strani so razširjeni deli vzhodne Slovenije označeni z izjemno in močno podpovprečnimi ekonomskimi strukturami, kar kaže na delitev na razvite mestne centre, kjer je koncentrirana večina ekonomskih aktivnosti na eni strani, in na drugi strani prisotno socialno erozijo, ki je najbolj prizadela oddaljena območja, predvsem mejna in podeželska. Namen raziskave je bil ugotoviti kako posamezniki iz slovenskega okolja zaznavajo koncept

kulturne inteligentnosti, kaj le-ta predstavlja zanje ter ugotoviti kakšne so podobnosti in razlike v razumevanju tega pojma pri prebivalcih ($N=19$) iz dveh velikih slovenskih mest – Ljubljana kot glavno mesto predstavlja zelo medkulturno raznolik center v središču države, medtem ko je Koper obmorsko mejno mesto, ki je del dvojezičnega območja, saj je v neposredni bližini Italije. Raziskava je pokazala, da je v skupinah iz dveh različnih mest mogoče opaziti razlike v dojetju koncepta kulturne inteligentnosti. Le-te se pojavljajo pri zaznavanju pomembnosti samega pojma in dejstvu, da posamezniki iz obmorskega območja o konceptu na zavestni ravni še niso razmišljali veliko. Kljub temu pa prisotnost skupnih glavnih tem kot so kulturna inteligenost kot znanje in pripravljenost ter želja za pozitivno ravnanje kažejo na podobnost zaznavanja.

Učinkovitost prenosa znanja o stresu in veščin za spoprijemanje s stresom v programu "Ko učenca stresa stres"

Lucija Furman
Nacionalni inštitut za javno zdravje
Kontakt: lucija.furman@nijz.si

Negativne učinke stresa in posledice le-tega na duševno zdravje otrok in mladostnikov je mogoče zmanjšati z različnimi promocijskimi in preventivnimi programi, med katerimi je tudi program Ko učenca stresa stres, ki ga je razvil Nacionalni inštitut za javno zdravje. Za pridobivanje informacij o učinkovitosti programov, načinih izboljšave in upravičenosti uporabe resursov ter identifikacijo nepričakovanih izidov so pomembne raznovrstne in tudi zunanje evalvacije programov, ki pa se v Sloveniji večinoma izvajajo v omejenem obsegu oz. predvsem s procesno evalvacijo. Namen raziskave je bil ovrednotiti učinkovitost prenosa znanja o stresu in veščin za spoprijemanje s stresom z uporabo modela edukacije edukatorjev v programu Ko učenca stresa stres. Za vrednotenje učinkovitosti prenosa znanja o stresu in veščin za spoprijemanje s stresom je bila izvedena evalvacija takojšnjih vplivov, in sicer s pomočjo kvantitativne metodologije, izvedbe testa znanja in anket med udeleženci izobraževanja. Dodatno je bila izvedena procesna evalvacija, ki je spremljala implementacijo programa. V raziskavi je sodelovalo 275 oseb: 18 oseb se je udeležilo edukacije za regionalne edukatorje, 257 oseb iz 204 institucij pa edukacije za učitelje edukatorje. Rezultati raziskave so pokazali, da se je pri regionalnih edukatorjih in učiteljih edukatorjih izboljšalo znanje o stresu in veščinah za spoprijemanje s stresom. Pridobili so tudi novo znanje o tehnikah, ki so primerne za starejše in mlajše učence. Prav tako so po končanem izobraževanju poročali o zaznani večji samoučinkovitosti za prenos znanja in informacij o stresu ter za izvedbo izobraževanja o stresu in spoprijemanju z njim. Ugotovitve kažejo, da je model edukacije edukatorjev, z določenimi izboljšavami, učinkovit način za prenos znanj in veščin v različnih promocijsko-preventivnih programih na področju duševnega zdravja.

Preverjanje kratke oblike NEO-FFI-30 in primerjava z BFI

Žan Lep in Rebeka Kovačec
 Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
 Kontakt: zan.lep@gmail.com

Model Velikih pet faktorjev osebnosti je danes eden izmed najpopularnejših in najbolj uporabljenih modelov za razlago strukture osebnostnih potez. Raziskovalci so v zadnjih letih razvili vrsto pripomočkov, ki jih uporabljamo pri raziskovanju dimenzij osebnosti in v diagnostiki. V pričujoči raziskavi sva na slovenskem vzorcu preverjala nedavno po nemški priredbi prevedeno kratko obliko vprašalnika NEO-FFI-30 (Zupančič in Poredoš, 2016) in njegovo povezanost z znanim merskim pripomočkom, Vprašalnikom velikih pet (BFI; John, Donahue in Kentle, 1991). V raziskavi je sodelovalo 160 udeležencev, starih med 15 in 66 let, vsi pa so preko spletnega vmesnika IKA izpolnili oba vprašalnika v naključnem vrstnem redu. Rezultati so v skladu s preteklimi raziskavami (npr. Costa in McCrae, 1992; McCrae in Costa, 2004) podprli NEO-FFI-30 kot veljaven pripomoček za merjenje Velikih pet faktorjev osebnosti. Najvišje nasičenosti so se dobro prekrivale z vsebino faktorjev, vendar je zaradi razlik v teoretični opredelitvi konstruktov pri obeh vprašalnikih (BFI in NEO-FFI-30), povezanost med posameznimi lestvicami omejena. Zaradi časovne ekonomičnosti in že ugotovljenih dobrih psihometričnih značilnosti kratkih oblik vprašalnikov osebnosti, kot je NEO-FFI-30, meniva, da je z delom na tem vprašalniku smiselno nadaljevati in ga uspešno vpeljati v slovenski jezik in kulturni kontekst.

Raziskovanje povezanosti med socioseksualnostjo in osamljenostjo

Žan Lep, Naja Kikelj in Simona Gorjan
 Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
 Kontakt: zan.lep@gmail.com

Socioseksualnost je osebnostna poteza, ki opisuje stopnjo pripravljenosti posameznika za neobvezujoča spolna razmerja. Bolj socioseksualni posamezniki so v razmerju manj predani, intimni in čustveno navezani ter se bodo z večjo verjetnostjo vpletli v kratkotrajna spolna razmerja. Študija raziskuje povezavo med socioseksualnostjo in osamljenostjo. V njej je sodelovalo 452 posameznikov, starih med 15 in 31 let. Za ocenjevanje socioseksualnosti smo uporabili Prenovljeno različico vprašalnika socioseksualnosti, za ocenjevanje vlaganja v zvezo pa Lestvico modela vlaganja in Lestvico osamljenosti. Na vzorcu srednješolcev ter študentov je bila povezanost med socioseksualnostjo in osamljenostjo pomembna pri posameznikih v razmerju, višja je bila pri moških kot pri ženskah. Pri vezanih posameznikih smo dobili tudi zmerno negativne, vendar pomembne korelacije med socioseksualnostjo ter zadovoljstvom z zvezo in predanostjo v razmerju ter pozitivne korelacije med socioseksualnostjo in zaznavo kakovosti alternativ. Rezultati tudi kažejo, da pri samskih posameznikih povezanost med osamljenostjo in socioseksualnostjo ni pomembna, kar kaže na relativno nepomembnost vpliva vključenosti v predano romantično

razmerje na osamljenost. Na podlagi demografskih podatkov ter dosežkov, zbranih na uporabljenih vprašalnikih smo lahko z uporabo regresijskega modela delno pojasnili variabilnost v dosežkih na lestvici osamljenosti pri udeležencih v razmerju, pri čemer je bila napoved nekoliko nižja v skupini samskih udeležencev.

Mihajlo Rostohar, founder of experimental psychology at Masaryk University

Josef Švancara
 Department of Psychology, Faculty of Arts, Masaryk University
 Contact: svancara@phil.muni.cz

The foundation of the Institute of Psychology at Masaryk University in 1926 is one of the pioneering acts in the history of Czechoslovak psychology, as it represents the start of the professionalization of psychology as an experimental discipline. The path to the achievement of this goal was not without difficulties. Mihajlo Rostohar (1878-1966), born in Slovenia, became the father of Brno psychology through a combination of both favourable and very unfavourable circumstances. He had been in contact with Czech intellectuals since his student years, and Czechoslovakia had lastly become his second home.

Dispositional optimism and defensive pessimism as predictors of health-related behaviour in Czech and French university students

Jaroslava Dosedlová, Martin Jelínek, Helena Klimusová and Jana Marie Havigerová
 Department of Psychology, Faculty of Arts, Masaryk University
 Contact: dosedlova@mail.muni.cz

A higher rate of optimism is connected to a higher activity in general and specifically in the relationship to one's own health (Ylöstalo, 2003; Giltay, 2007; Posadzki, 2010). The main aim of our study is to express the dependency of components of health-related behaviour on variables dispositional optimism and defensive pessimism and to verify intercultural differences in these relationships in 2 samples of Czech and French university students. The questionnaires LOT-R, DPQ and Health-related Behaviour Scale were completed. Five factors explaining 45.6% of the total variance of 32 items of health-related behaviour were as follows: healthy food, mental hygiene, regular daily regimen, physical activity, and avoiding addictive/harmful substances. Some results show that the link between optimism and health-related behaviour could be culturally conditioned.